BARTOLI, INTERPRETVM IVRIS CIVILIS CORYPHÆI,

IN DVODECIM LIBROS CODICIS, COMMENTARIA,

STUDIO ET OPERA IAC. CONCENATII E. IURISCONS. à capite vſque ad calcem, ab innumeris mendis expurgata, unà cum Interpretationibus in margine Locorum communium & obſcuriorum, quibus Index locupletiſſimus, operis initiò acceſſit.

BASILEÆ, ANNO M.D.LXII.

Cum gratia & Priuilegio Cæſ. Maieſt. ad decennium.

ELENCHVS TIT. IN XII. LIB. COD.

A

ABolitionibus 831
Acceptilationibus 803
Accuſat. & inſcrip. 819
Act. emp. 447
Act. & oblig. 348
Actore à tuto. ſeu cura. dando. 504
Act. rer. amot. 435
Acquir. poſſ. 662
Ad leg. Cor. de falſ. 828
Ad leg. Cor. de ſicar. 828
Ad leg. Falc. 636
Ad leg. Iul. de adult. 824
Ad leg. Iul. de ui priua. 825
Ad leg. Iul. maieſt. 823
Ad leg. Iul. repetunda. 830
Ad exhiben. 357
Adminiſt. Rer. pub. 915
Admi. tuto. 497
Adoptionibus 805
Ad S. Maced. 409
Ad Senatuſconſ. orficia. 647
Ad Senatuſconſ. Tert. 645
Ad Senatuſconſ. Treb. 632
Ad Senatuſconſ. Turpil. 832
Ad Senatuſconſ. Velleja 411
Aduoca. diuer. iud. 181
Aduoc. di. iudicum 183
Ædil. act. 450
Agentibus in rebus 953
Agricolis & cenſitis 929
Alexandriæ primatibus 913
Alienat. iud. mutan. cauſa fac. 254
Alimen. pup. præſtan. 502
Anna. excep. 669
Annonis 857
Annonis ciuilib. 912
Annonis & tributis 857
An ſer. ex ſuo fac. 358
Apparit. mag. mil. 967
Apparit. præfec. præt. 966
Apparit. præf. urbis 967
Apparit. proconſ. 967
Appellationib. 719
Apochis publicis 863
Apoſtatis 72
Aquæductibus 918
Arbitrium tutelæ 502
Arg. precio, quod theſ. inſ. 897
Aſſeſſoribus 103
Athletis 887
Auri publici perſecutorib. 896
Auro coronario 896
Auto. præſtan. 504

B

Bonis auctoritate iud. poſſid. 742
Bonis libertorum 522
Bonis maternis 651
Bonis proſcrip. uel damna. 832
Bonis quæ lib. 652
Bonis uacantibus 850
Bon. poſſ. contra tab. liberti 530
Bonor. poſſeſſ. cont. tab. quã prætor liberis pollicetur 529
Bonor. poſſ. ſec. tab. 528

C

Caduc. tollen. 640
Calumniatoribus 832
Canone frumentario 911
Canone largitionalium 865
Capiendo eſt diſtrahen. pig. 863
Capitatione ciuium 929
Carbo. edic. 584
Caſtrenſianis 956
Caſtrenſi peculio milit. 959
Caſtren. pecul. omnium palat. 957
Claſſicis 908
Codicillis 604
Cohorta. & prin. &c. 967
Collatione æris 867
Collatione donatorum 867
Collat. fundor. fiſc. 938
Collationibus 536
Collegatis & chartopatris 909
Colonis Illiricianis 930
Colonis Paleſtinis 930
Colonis Thracenſibus 930
Comitibus conſiſtorianis 948
Comitibus & archiatris 945
Comitib. qui prou. regunt. 949
Comitib. & tribunis ſchol. 948
Comitibus rei militaris 948
Commeatu. 963
Commercijs 450
Comminationes, epiſtolas 715
Commoda. 405
Commu. de lega. 624
Commu. de Vſuc. 662
Com. diuid. 332
Commu. de ſucceſſ. 650
Com. rer. alie. 448
Commu. ſer. manumiſſ. 661
Com. utri. iud. 334
Compenſat. 424
Condic. ex leg. 349
Condic. fur. 343
Condic. indeb. 344
Condic. ob cauſam 345
Condic. ob turp. cauſam 347
Condit. inſertis 630
Conditis in publico horreis 865
Conduct. & procur. 937
Confeſſis 716
Confir. tuto. 489
Conſor. eiuſ. lit. 336
Conſt. pec. 363
Conſilib. & non ſpargen. ab ijs pecunijs 947
Contrahen. emp. 442
Contrahen. ſtip. 787
Contrario iud. tut. 504
Conuenien. fiſc. debitorib. 843
Credit. euict. pig. non debere 805
Cupreſſis ex luco Daphnes 938
Curatore furioſi 506
Curioſis & ſtationarijs 955
Curſu publico 965
Cuſto. & exhib. reor. 822

D

Debitorem, uenditionem pig. impedire non poſſ. 784
Debitoribus Ciuitatum 916
Decanis, conſt. Græca. 956
Decretis decurio. 885
Decurionibus 868
Defenſ. ciuita. 169
Delatoribus 752
Depoſit. 436
De quib. munerib. uel præſtationib. nemini lic. ſe excuſare 885
Deſertoribus & occultatorib. 963
Dignitatib. 939
Dilationibus 287
Diſcuſſoribus 867
Diſtract. pig. 785
Diuerſ. off. & appar. iud. 962
Diuerſis Prædijs urbanis 937
Diuerſ. reſcrip. 102
Diuidenda tutela. 503
Diuortio facto, apud quem 486
Dolo malo 220
Domeſticis & protectoribus 950
Donationibus 815
Donat. ante nup. 461
Donat. cauſa mortis 818
Do. inter. uir. 480
Donat. quæ ſub modo 817
Dote cauta. 480
Dotis promiſs. 473
Duob. reis ſtipulan. 789

E

Edendo. pag. 104
Edic. di. Adria. 594
Eo qui pro tuto. nego. geſſit 501
Emancip. libero. 806
Emenda. propinquo 827
Emenda. ſeruorum 827
Epiſcopali audientia 70
Epiſc. & cleric. 65
Erogat. milit. anno. 960
Errore aduoca. 185
Errore calc. 179
Etiam ob chirographa, pecu. 783
Etiam per procur. 246
Euictionibus 805
Eunuchis 448
Exactoribus 860
Exactoribus tributorum 860
Excep. ſeu præſcrip. 786
Excoct. & translat. milit. ann. 961
Excuſatione artificum 893
Excuſat. mune. 883
Excuſat. Veteranorum 506

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI PRINCIPIS, PERpetui Auguſti, iuris enucleati, ex omni ueteri iure collecti, incipit Conſtitutio prima.

De nouo Codice faciendo. Tit. I.

1 *Inuocatio diuini nominis, in principio cuiuslibet operis debet præcedere.*
2 *Notarius Chriſtianus conficiens inſtrumentum inter Iudæos, inuocat nomen Chriſti.*
4 *Genitiuus quando ſignificet id, quod eſt alterius.*
5 *Statutum, Si quis dederit damnum in re alterius, uerificatur etiam ratione poſſeſſionis, ex communi uſu loquendi.*

RVBRICA iſta habetur diuerſimodè. Vera rub. eſt illa quã dicam nobis legendo, & debet dici, Cõſtitutio prima, uel
Liber primus, ſed nõ bene ſtat.
Diuiditur in duas partes per
gl. ſuper uerb. De nouo. Tu potes
diuidere rub. iſtam in tres
partes. Primò ponitur quædam
rub. generaliſsima ad omne
opus faciendum, ut inuocatio
diuini nominis. Secundò ponitur rub. generalis ad totum
hunc librum. Tertiò ponitur rub. ſpecialis ad hanc cõſtitutionem.
Secunda ibi, Codicis D. Iuſtiniani. Tertia ibi,
De nouo Codice faciendo. Iterum hæc ſecunda pars diuiditur
in tres partes, quia ponitũ primò denominatio huius
libri, cum adiectione principis, tanquam cauſæ efficientis.
Secũdò ponitũ cauſa materialis. Tertiò cauſa formalis, & lego
rub. totam, ut iuuenes intelligant. Secũda ibi, repetitæ prælectionis.
Tertia ibi, Incipit cõſtitutio prima. In prima parte
1 ticula, not. † quòd in principio cuiuslibet operis debet
præcedere inuocatio diuini nominis, ut habetur j. de epiſ &
cler. l. Deo nobis. & de offic. præfect. præt. l. in nomine domini.
& l. j. & ij. j. de uete. iure enucl. Ad iſtud op. quando nomen
Chriſti inuocatur ab homine diuerſæ ſectæ, uidetur
fieri in contemptũ, j. de Iudæ. l. Iudæos. Sed conſtat quòd in
hoc libro ſunt leges diuerſorũ Imperatorũ, qui fuerunt diuerſæ
ſectæ, ergo inuocatio iſta nõ bene ponitur. glo. dicit ſuper
rub. Digeſt. quòd fuit factum à compilatoribus qui e-
2 rant Chriſtiani, & etiam Iuſtinianus Chriſtianus erat. † Et
a ex hoc habetis a quòd licet notarius Chriſtianus conficiat
b inſtrumentũ b inter duos Iudæos, bene poteſt dicere, In nomine
domini noſtri Ieſu Chriſti, nõ attentis qui fuerunt contrahentes.
Venio ad ſecundam partẽ, & dicitur hic, Codex
dñi Iuſtiniani. Contrà, quia nomen generis nõ facit rem eſſe
nominatã, ut no. j. de rer. permu. ſuper rub. ſed nomen Codicis
eſt nomen generis, quia omnis liber poteſt dici codex,
ut l. argentarius. §. edi. ff. de eden. Rñ. nomen Codicis ſimpliciter
eſt nomen generis, ſed cum adiectione eſt nomen
ſpeciei dictæ. Et ita hic dicitur, Codex dñi Iuſtiniani. Et per
3 hoc differt ab alijs codicibus. † Fateor, q ſi Codex ſimpliciter
profertur, intelligitur de iſto propter excellentiã, ut Inſti.
de iure nat. §. ſed ius quidẽ ciuile, & glo. hoc ſentit. Vlterius
hic dicitũ, Codex domini Iuſtiniani. Contrà, imò eſt Codex
4 mei Bar. natura enim genitiui eſt ſignificare † illud quod
eſt alterius, ut ff. mund. l. ſeruum Titij. de relig. & ſumpt. fun. l.
ij. in prin. Rñ. ut Grammatici dicunt, genitiuus regitur quãq;
ex natura cauſæ efficientis, quãdoq; ex natura cauſæ materialis.
Et hic ſunt duo genitiui, unde dico, q unus eſt ex natura
cauſæ efficientis, alius ex natura cauſæ materialis: quia dicitur,
repetitæ prælectionis, & hoc, quia cõſtat de mente: ubi
aũt nõ apparet, regitur ex natura eius quod eſt alterius, ut in cõ-
c trarijs. Ideò ſi ſtatutũ c diceret, Si quis dederit damnũ in re
alterius, nõ intelligitur alterius ex natura cauſæ efficientis,
ſed alterius, ut ſignificet dñium. Ita dicit tex. no. in d. l. ij. §. in
5 locũ. de relig. † & ex uſu loquẽdi cõi uerificatur etiã ex poſ-
d ſeſſione d ſola, unde põt dici res alterius, hoc eſt, poſsidentis
tantũ. Ita tex. probat in l. j. §. ait prætor. & l. ſeq. ff. naut. caup.
ſta. Pro hoc habes gl. no. ſatis in l. ij. circa prin. ff. de orig. iur.
ubi dicitur q fundus dicitur coloni, & equus dicitũ ragaũ, &
6 ideò quidã boni Grammatici dicebant, q genitiuus † regebatur
ex natura poſſeſsionis. Sequitur in rub. Sacratiſsimi.
Contrà, imò uidetur quòd fuerit hæreticus, quia dicit ſpiritum
ſanctum ſolum à patre procedere, ut j. de ſum. Trin. &
fide catho. l. ij. hoc autẽ eſt hæreticũ, ut c. j. ex. de ſum. Tri. & in
ſymbolo dicitur, qui à patre filioq; procedit. Glo. ſoluit, non
dicitur Sacratiſsimus, quia ſanctus: ſed quia tradidit ſacratiſ
ſimas leges, uel quia fuit inunctus, certè placet expoſitio gl.
7 nec tamen arbitror ipſum fuiſſe † hæreticum, quia licet diceret
Spiritum ſanctũ procedere à patre, non tamẽ negauit
à filio, & audiui quòd dñs Iuſtinianus fuit poſitus in catalogo
ſanctorũ. Sequitũ, Perpetui. Contrà, imò nihil eſt in mũdo
perpetuũ, ut C. de ſer. urb. præd. l. cum. & in auth. de non
alien. §. ut aũt. Huius timore gl. exponit, perpetui, id eſt, gene
8 ralis, & uide glo. circa hoc. † Demũ ſi uis ſcire, utrũ aliquid
e poſsit eſſe perpetuum, e uel ſempiternum, quod duret in ſecula
ſeculorũ, debes ſcire quòd nullũ elementum poteſt eſſe
perpetuũ. Ita no. in d. l. cum. & in auth. de non alie. §. ut aũt.
Ea uerò quæ non ſunt elementa, ut anima, iſta ſunt ſempiterna.
Item actiones quæ introducũtur à principe, quia nõ ſunt
elemẽtatæ, poſſunt eſſe perpetuæ, nõ temporales. Verũ fateor
quòd iura incorporalia, ſi eſſent acceſſoria corporalib. ut ſeruitutes,
quæ nõ poſſunt eſſe ſine prædijs, ut l. j. comm. præd.
tunc ſicut illud corporale elementũ nõ poteſt eſſe perpetuũ,
ita nec illa iura, ut l. ſi alienã. §. j. de uſuca. Sequitur in rub.
Repetitæ prælectionis. Contrà, quia iſta cõſtitutio fuit facta, nõ
erat lectio repetita: nã tunc erat lectio repetita, quã fuit facta emendatio
ſecũda, de qua uidebitur j. in ij. ſol. dicunt quidã
hanc rub. fuiſſe cõpoſitam poſt primã & ſecundã emẽdationem:
unde meritò hic dicitur, Repetitæ prælectionis. Et hoc
ſatis placet, prout refertũ ad primas duas partes rubricæ quæ
ſunt generales: ſed prout refertur ad ultimam partẽ, dico quòd
illa facta fuit tempore præſentis cõſtitutionis uel inſtitutionis.
Item opp. q una tantùm lectio fuit repetita. Glo. dicit,
quòd abũdat iſtud præ, ſicut dicimus, de dote prælegata, &c.

ADDITIO.

a POMATES. Et ex hoc habetis. *Certè* a *iſta inductio nõ cõſonat, quia tẽpore quo Iuſtinianus edidit opus hoc, nulli ibi erãt cõditores legũ ex catenoũ, ut ſunt quãdo rogantur de inſtrumẽto notarius à parte. præterea Iuſtinianus nõ dicitur inuocaſſe ſuper re infidelis, ſed in re ſua. ut l. j. §. omnia. j. de uete. iu. enucl. Et pro hoc facit etiã dictio noſtri, nõ enim potuiſſet hoc Iuſtinianus reſpectu eorũ, cum ipſi nõ haberent Chriſtum dominũ, & ita notarius reſpectu Iudæorũ. Præterea cõſidera ad quid fit iſta inuocatio, & ſic nõ quid talis cõſideratio caderet reſpectu Iudæorum: & certè uidetur quod nõ. an enim fit gratia uenerationis, & hãc nõ adhibẽt Iudæi Chriſto: aut fit ut illa ſequantur, quæ ponit glo. in auth. de hære. & fal. in prin. collatio. j. & quid ad nos de his quæ foris ſunt. c. multi. ij. q. j.*

b Certè. *iſta animaduerſio in Bar. eſt ſtupida, cum certiſsimũ ſit, ipſum Iuſtinianũ tẽpore ſummã principe legis cõdendæ poteſtatẽ habuiſſe. Quare falſum eſt quod dixerit, tẽpore Iuſtiniani nullos legũ cõditores fuiſſe: q ad canones attinet, tametſi nulli compilatores iũ extarẽt, ut hic dicitur, nõ ob*

De executoribus & exactoribus. Tit. LXI.

LEX I.

1 NE PER DIVERSAS. † Ne apparitores, uel palatini exactores, per prouinciam uagando inferant prouincialibus moleſtiam, periculum geſtorum per eos, pertinet ad eos quorum ſunt apparitores, uel exa-
2 ctores. † No. hanc l. contra Capitaneum & Poteſtatem Peruſij, quòd ſi eorum officiales, quos per comitatum Peruſij mittunt, aliquod illicitum faciant, puta furtum, baratariam, uel concuſſionem, tenentur ipſi de omnibus geſtis &
a factis per eos.[a]

ADDITIO.

a *Sal. l. ij. in fi. C. de his qui à latro. Bar. l. j. §. familiæ. ff. de publ. & in l. ſi poſt depoſitam. ſ. de aſſeſſ. dixi poſt Panor. cap. j. nume. viij. in apoſt. uer. eſſicaliter. ex. de reſt. ſpol. eſt tamen debitis cautela ne teneantur, quam ponit idem in Libro ciuili. ff. de condit. & demonſt. Bal. melius in l. obſeruare. §. proficiſci. poſt princip. uerſ. quid ſi ſtatutum ff. de offic. procons. & leg. refert & ſequitur Tho. Ferrarius, in ſuo tractatu, cautel. can. xlix. incipien. poteſtates terrarum.*

LEX II.

QVICVNQVE. Deputatus ad officium, ſe non intromittit de officio ſui collegæ. No hanc l. ad id quod dixi ſ. de mun. l. in prouincijs.

LEX III.

SIVE. Exactor intra annum debet oſtendere quid exegit, & ſi non exegit, cauſam denotare, alıter punitur, hoc dicit.

LEX V.

CONTRA. Facienti exactionem ultra modum, poteſt licitè reſiſti, & ſi probatur criminoſus, poteſt
1 puniri. † No. officiali facienti ultra modum poſſe reſi-
a ſti propria autoritate.[a] concord. ſ. de iur. fiſ. l. defenſionis
2 facultas. † Vltimò no. hanc legem contra baiulos qui ſunt deputati ad pignorandum aliquem. Nam ſi accipiant pignora ultra modum debitum, licitè poteſt eis reſiſti, & debent etiam puniri, quod no.

ADDITIO.

a *Autoritate. Lud. Pon. l. j. ff. de re iud. & Flo. l. quemadmodum. §. magiſtratus. ff. ad l. Aqui. & ipſo. l. ſed exiuendi. §. item ſi quis cum. & Caſtr. conſ. cxcij. Caſt. & Bar. l. ut uim. de iuſt. & iur. & Card. clem. ij. §. cæterum. de reg. iur. dicunt, quod poteſt reſiſti, quando grauamen eſt irreparabile, aliàs non. & ſequitur Con. in regula quod cum. in vj.*

LEX VI.

SANCIMVS. Exactor præfecti prætorio antequam exactionem publicarum pecuniarum inceptam compleat, aliam incipere non poteſt. Si tamen fuerit neceſſitas, duas exactiones in eadem prouincia ſimul faciendas ſuſcipere poteſt, ſed non tres, pœna contrà facientibus im-
1 minente. † No. quem ex neceſſitate poſſe ſuſcipere duo officia, ſimul & ſemel, ſed non tria.

De lucris aduocatorum, & concuſſione officiorum ſiue apparitorum,
Tit. LXII.

LEX I.

SI QVIS. Cognoſcens ſe læſum à ducenarijs, centenarijs, uel aduocatis pandat iniuriam, ut dicti officiales conuicti puniantur, hoc dicit.

De primipilo. Tit. LXIII.

LEX IIII.

CVM EX SOLA. Solùm ex cauſa primipili filius non exiſtens hæres patris, poteſt conueniri pro patre, in alijs uerò ſecus, hoc dicit.

ADDITIO.

No. quòd commoda officij debentur poſt adminiſtrationem, Bar. l. j. §. dignus. de uar. & extraor. cog.

Publicæ lætitiæ uel conſulum nunciatores, &c.
Tit. LXIIII.

LEX VNICA.

QVICQVID NOSTRORVM. Portans triumphalia noua Principis, ſuum ſalarium debet conſequi, non autem ab alijs quibus portat aliquid ultrà percipiet, pœna contrà facientibus imminente. Et etiã officiales, qui prædicta diſſimulant, puniuntur, hoc dicit.
1 † Nota iſtam legem contra officiales, qui maleficia diſſimulatione non puniunt, non ſunt acriter puniendi, ut hic, & ſ. de deſer. l. j. Ad præſens hic non habetis alia.

Bartoli Commentariorum ſuper Cod.
FINIS.

BASILEAE,
PER HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM,
Anno Incarnationis Domini,
M. D. LXII.